

Mihók Sándor ny. alezredes:

AZ ÁLLOMÁNY TAGJÁNAK KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉGE A HONVÉDEK JOGÁLLÁSÁRÓL SZÓLÓ 2012. ÉVI CCV. TÖRVÉNY ALAPJÁN

ÖSSZEFOGLALÓ: *A szerző a tanulmányában bemutatja a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvényben (a továbbiakban: Hjt.) szabályozott: az „állomány tagja” kártérítési felelősségének alapvető rendelkezéseit és annak kapcsolatát a más jogágakban alkalmazott kártérítési felelősségi rendszerekkel.*

KULCSSZAVAK: *szolgálati viszony, munkavállaló, (kár)felelősség, megőrzési felelősség, leltárhiány, káreljárás*

A Hjt. a szolgálati viszony sajátos közszolgálati jellegére tekintettel közelebb áll a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvényhez (a továbbiakban: Kttv.), mint a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényhez (a továbbiakban: Mt.). A Kttv. jogintézményeit – a közszolgálati életpályák összehangolására vonatkozó alapkövetelményt szem előtt tartva, a célok megvalósítása érdekében – azonban csak annyiban veszi át, amennyiben az összeegyeztethető a katonai szolgálat jellemző sajátosságaival. A katonai szolgálati jog és a munkajog, valamint a polgári jog viszonylatában hangsúlyozandó, hogy a Hjt.-nek nem háttérszabálya sem az Mt., sem a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.). Egyes jogintézményeiket csak akkor és annyiban kell alkalmazni, amennyiben azt a Hjt. átvette vagy alkalmazását utaló szabállyal elrendelte.¹

A JOGI FELELŐSSÉG, A JOGI KÖTELEZETTSÉG ÉS A KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG ELHATÁROLÁSA

Jogi értelemben a felelősség fogalma eltérő jelentéstartalommal bír. Jogi felelősség akkor áll fenn, ha valaki valamilyen jogi kötelezettségét nem teljesíti, s kötelezettségzegéséért mással, másokkal szemben helytállni köteles. A jogi felelősség tehát nem azonos a jogi kötelezettséggel, hanem éppen a kötelezettség megszegésének folyományaként keletkező, másodlagos helytállási kötelezettség. A jogi felelősségnek több formája létezik attól függően, hogy a kötelezettségzegésnek milyen következményeiért tartozik helytállással a felelős személy. Az egyik legfontosabb típus a kártérítési felelősség. *Kártérítési felelősséggel akkor tartozik valaki, ha jogi kötelezettségének megszegése okán valaki mást megkárosított és a kár megtérítésének formájában ezért helyt kell állnia.*²

¹ Dr. Szekendi Gyöngyvér: A hivatásos és a szerződéses katonák jogállása. Jegyzet a közszolgálati humánszervező szakirányú továbbképzés Közszolgálati jog II. című tantárgyához. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014, 10. http://vtki.uni-nke.hu/uploads/media_items/a-hivatasos-es-a-szerzodeses-katonak-jogallasa.original.pdf (Letöltés időpontja: 2014. 12. 01.)

² Dr. Halmos Szilvia – Dr. Petrovics Zoltán: Munkajog. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, Budapest, 2014, ISBN 978-615-5305-88-7, 181.

AZ ÁLLOMÁNY TAGJÁNAK FELELŐSSÉGE A KÁROKOZÁSÉRT

A Hjt. rendelkezése szerint: kártérítési felelősséggel tartozik az állomány tagja a szolgálati viszonyából eredő kötelezettségének megszegésével okozott kárért, ha nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.³

Azok az esetek, amikor az állomány tagja a Hjt. alapján a honvédséggel szemben kártérítési felelősséggel tartozik, jellegüket tekintve két csoportba sorolhatók:

- az egyik csoportba azok az esetek tartoznak, amelyekkel az állomány tagja *kárt előidéző magatartás tanúsításával okoz kárt a honvédségnek*,
- a másik csoportba pedig azok sorolandók, amelyek esetében az állományra – vissza-
szolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel – *rábízott dolgokkal nem tud elszámolni* (megőrzési felelősség), illetve azokban *hiány következik be* (leltárfelelősség), és ennek folytán éri károsodás a honvédséget.

Az Mt. és a Kttv. rendelkezéseihez hasonlóan a Hjt. a tanulmányi szerződésből, az illetményelőlegből, a lakástámogatásra vonatkozó szerződésből származó kötelezettségek megsértése esetén az általános – polgári jogi – szabályokat tekinti irányadónak, vagyis ekkor nem alkalmazhatóak a „munkavállalói” kárfelelősségi szabályok.

A FELELŐSSÉG FELTÉTELEI

A Hjt. rendelkezései értelmében az állomány tagja kárfelelősségének feltételei a következők:

- szolgálati jogviszony az állomány tagja és a honvédség között,
- az állomány tagjának jogellenes magatartása,
- a jogellenes magatartáshoz fűződő tudati-akarati viszonyulás,
- a kár bekövetkezése,
- a magatartás és a kár közötti ok-okozati összefüggés.

Az alábbiakban bemutatom a felelősség feltételeinek elemeit.

A honvédséggel szolgálati jogviszonyban álló állománycsoportok

Az állomány tagjának kártérítési felelőssége a szolgálati jogviszony létrejöttétől annak megszűnéséig, illetve megszüntetéséig tart, ezért szükséges tisztázni, hogy ki minősül az állomány tagjának.

A honvédség tényleges állományába tartoznak a hivatásos katonák, akik élethivatásként, határozatlan időre vállalják a katonai szolgálatot, a szerződéses katonák, akik határozott időre, szerződésben vállalják a katonai szolgálatot, a szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katonák, a honvéd tiszt- és altisztjelöltek, továbbá megelőző védelmi helyzet és rendkívüli állapot idején a hadköteles katonák.⁴ Külön törvény szerint a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (a továbbiakban: KNBSZ) hivatásos és önkéntes tartalékos katonái is a honvédség állományába tartoznak.⁵

A Hjt. szerint a hivatásos és szerződéses jogviszonyhoz képest (az „állomány” tagja) sajátos szolgálati viszonynak minősül az önkéntes tartalékos szolgálati viszony, a tisztjelölti

³ Hjt. 164. § (1) bek.

⁴ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény (a továbbiakban: Hvt.) 40. § (2) bek.

⁵ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 20. § (1)–(2) bek.

szolgálati viszony, az altisztjelölti szolgálati viszony. Az önkéntes tartalékos katona önkéntes tartalékos szolgálati viszonyban teljesít katonai szolgálatot, a honvéd tiszt- és altisztjelölt elsődleges szolgálati kötelezettsége pedig a választott (al)tiszt katonai életpályára történő felkészülés. A sajátos szolgálati viszonyban állók csoportjában az a közös, hogy a feleket jogszabályban, szerződésben vagy ösztöndíjszerződésben meghatározott jogok illetik meg, illetve kötelezettségek terhelik. A sajátos szolgálati viszonyban állókra vonatkozó – általánostól eltérő szabályokat – a Hjt. külön fejezetekben szabályozza.

A tényleges szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katona esetében pl. a gondatlan károkozás tekintetében sajátos szabályok alkalmazását teszi lehetővé a Hjt. akkor, ha az önkéntes tartalékos katona az illetményéről lemondott, vagy ha szolgálati járandóságban részesül.

Honvéd tisztjelölt esetén a Hjt. előírja, hogy a fegyelmi és a kártérítési eljárás jogszabályban nem szabályozott kérdéseiben a Nemzeti Közszolgálati Egyetem fegyelmi és kártérítési szabályzatának rendelkezéseit kell alkalmazni.

A honvéd altisztjelölteknel a jogalkotó nem nevesítette külön a kártérítési eljárás eltérő szabályait, azonban a köznevelés ágazati irányításával összefüggő feladatokat szabályozó törvény alapján lehetőség van – az intézményi szervezeti és működési szabályzatban – a jogellenesen okozott károk megtérítésének rendjét is szabályozni.⁶ A KNBSZ hivatásos és önkéntes tartalékos katonái vonatkozásában a Hjt. nem tartalmaz eltérő szabályokat.

Az állomány tagjának jogellenes – kötelességszegő – magatartása

Az állomány tagjának a károkozásért fennálló felelőssége következő feltétele a kárt előidéző kötelességszegő magatartás. Vizsgáljuk meg, hogy mikor nem kötelességszegő az állomány tagjának magatartása, és az mikor tartozik a honvédség felelősségi körébe. A honvédség vétkes magatartásának kell tekinteni különösen, ha a kár az állomány tagjának előzetes figyelemfelhívása ellenére a Hvt. szerinti parancs vagy utasítás végrehajtásából keletkezett. A katona szolgálatteljesítése során köteles végrehajtani a parancsot, kivéve, ha azzal bűncselekményt követne el, azonban a katona a jogszabálysértő parancs végrehajtását nem tagadhatja meg. Ha azonban annak jogellenessége felismerhető számára, arra haladéktalanul köteles a parancsot adó felelősségét felhívni.

Amennyiben a parancsot adó parancsát ennek ellenére fenntartja, azt kérelemre írásba kell foglalnia. Ha ezt követően továbbra is fenntartja, a jogszabálysértő parancs végrehajtásáért kizárólag az azt kiadó felel.⁷ (A jogellenes parancsot, illetve utasítást kiadó a Hjt. szabályai szerint kártérítési felelősséggel tartozik.) Továbbá nem esik a károkozásért való felelősség körébe, ha az állomány tagja kárt okoz ugyan, de ezt éppen kötelességének szabályszerű teljesítése során teszi (pl. a tűzoltókatona a tűz oltása érdekében kitéri az ablakot, betör egy ajtót). Kizárja a magatartásnak kötelességszegésként való minősítését a jogos védelem, a szükséghelyzet, feltéve, ha az nem lépi túl a szükséges mértéket.⁸

⁶ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 36. § (4) bek. c) pont.

⁷ Hvt. 49–51. §-ai.

⁸ Dr. Miholics Tivadar: Magyar munkajog. I. kötet. UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kft., 1994. ISBN 963 8304 92 8, 215.

A jogellenes – kötelezettségszegő – magatartáshoz fűződő tudati-akarati viszonyulás lényege

A kártérítési felelősség fennállásához általában az is szükséges, hogy a jogellenes magatartást legalább részben tudatosan, akaratlagosan kövesse el a károkozó, hiszen ha teljesen rajta kívül álló okból okozta a kárt, akkor jellemzően nem tarthatnánk méltányosnak, hogy a károkozás következményeit ő viselje.

A polgári jog, a munkajog és a katonai szolgálati jog a *felróhatóság* fogalmát használja a károkozónak a saját magatartásához fűződő tudati-akarati viszonyának megragadására. Felróhatóan az cselekszik, aki *nem úgy jár el, ahogyan az adott helyzetben általában elvárható*. A jog arra kötelezi a személyeket, hogy alapvető gondosságot tanúsítsanak mások személye és javai irányában annak érdekében, hogy ne okozzanak másoknak kárt. Ennek a gondosságnak a mércéje „az általánosan elvárható” magatartás. Tehát nem azt vizsgáljuk, hogy az adott személy érettségéhez, tudásához, karakteréhez, pillanatnyi lelkiállapotához stb. képest milyen magatartás lett volna tőle elvárható, hanem egyfajta objektív, társadalmilag elfogadott viselkedési normát jelent ez a követelmény. Persze az elvárhatóság nem általánosságban, hanem egy adott helyzet konkrét körülményei között értelmezendő.

A felróhatóság fogalma mellett a polgári jog, a munkajog és a katonai szolgálati jog is kölcsönzi a *vétkesség*, illetve annak egyes alakzatainak fogalmát, amelyek alapvetően a büntetőjog fogalmi rendszerébe illeszkednek.

A felróhatóság és a vétkesség fogalmainak viszonyáról itt most csak annyit kell megjegyezni, hogy a felróhatóság tágabb értelmű szó, magában foglalja a vétkes magatartások teljes körét. Vétkes magatartásról akkor beszélünk, ha valaki *szándékosan* vagy *gondatlanul* jár el. Szándékosságról akkor van szó, ha valaki előre látja tettének lehetséges következményeit, és azokat kívánja is elérni, de legalábbis ezek bekövetkezésébe belenyugszik. Gondatlanul akkor cselekszik valaki, ha előre látja tettei lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában. (A jogszabályokban több helyen szerepel a súlyos gondatlanság fogalma: ez a gondosság olyan fokú elhanyagolását jelenti, amely már szinte a szándékosság mértékét súrolja. Ehhez képest a munkavállaló akkor jár el hanyagul, ha a magatartásának következményeit azért nem látja előre, mert elmulasztotta tanúsítani a tőle elvárható figyelmet – hanyag gondatlanság.)

Főszabály szerint a munkavállaló, az állomány tagja csak a *felróhatóan* okozott kárért tartozik felelősséggel. Ezt nevezzük *szubjektív felelősségnek*. A károkozás ténye esetén szintén vélelmezendő, hogy a munkavállaló, az állomány tagja felróhatóan járt el. *Kimentheti* azonban magát, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben elvárható volt, tehát a szituációhoz illően a kellő gondosságot tanúsította.

Egyes munkavállalók és az állomány tagja felelőssége a főszabálytól eltérően *objektív*, azaz a felelősség megállapításának nem feltétele, hogy felróhatóan cselekedjenek. A munkavállaló ilyen esetekben csak akkor *mentheti ki* magát, ha bizonyítja, hogy a kárt *elháríthatatlan ok* idézte elő.

*A munkavállalói objektív felelősség esetei a következők: megőrzési felelősség, pénztárosok (pénzkezelők, értékkézelők) felelőssége, leltárfelelősség.*⁹

⁹ Dr. Halmos Szilvia – Dr. Petrovics Zoltán: i. m. 182–183., 190.

A kár bekövetkezése és a kár elemei

A kártérítési felelősség fennállásához szükséges, hogy a károsultat ténylegesen kár érje. Kárként a (magán)jogban csak a különféle vagyoni hátrányok értékelhetők. Ha a sértő tevékenység „nem vagyoni értékeket” érint, hanem személyiségi jogokat károsít, ez más szankciót von maga után: sérelemdíj fizetését.¹⁰ Az új Ptk. 2014. március 15-i hatálybalépésével az Mt. és a Kttv. szabályozásával egyezően a Hjt. is átvette és alkalmazza ezt a jogintézményt. A sérelemdíj a felet, jelen esetben a honvédséget a jogsértés ténye alapján illeti meg. A jogsértés tényén kívül – szemben a korábbi nem vagyoni kártérítéssel – további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges. A sérelemdíj csak egy összegben ítéltető meg, mértékét az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre gyakorolt hatására – tekintettel állapítják meg.¹¹ A Hjt. szerint a károkozó köteles az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig ez nem lehetséges, vagy a honvédség azt alapos okból nem kívánja, köteles a honvédség vagyoni kárát és sérelemdíját megtéríteni.

Kártérítés címén a károkozó körülmény folytán a honvédség vagyonában beállott értékcsökkenést és az elmaradt vagyoni előnyt, továbbá azt a kárpótlást vagy költséget kell megtéríteni, amely a honvédséget ért vagyoni és nem vagyoni hátrány csökkentéséhez vagy kiküszöböléséhez szükséges. *A kárt pénzben kell megtéríteni, kivéve, ha a körülmények a kár természetben való megtérítését indokolják.*

A kár összegének meghatározásánál:

a) a megrongált dolog kijavítására fordított kiadást és a kijavítás ellenére még fennmaradó esetleges értékcsökkenés mértékét,

b) ha a dolog megsemmisült vagy használhatatlanná vált, vagy ha nincs meg, a károkozás időpontjában érvényes fogyasztói árat kell – az avulásra is tekintettel – figyelembe venni.¹²

A magatartás és a kár közötti ok-okozati összefüggés

Az állomány tagjának kártérítési felelőssége csak akkor áll fenn, ha a kár a jogellenes magatartással ok-okozati összefüggésben merül fel. Vagyis: a jogellenes cselekmény következménye a kár. A fentiekkel kapcsolatban a jogi irodalom és a kialakult bírói gyakorlat is azon az állásponton van, hogy csak és kizárólag a lényeges (ún. releváns) összefüggés ismerhető el ilyennek, vagyis az állomány tagja által tanúsított olyan magatartás, amely objektíven alkalmas volt a kár előidézésére.¹³

Az ok-okozati összefüggés nem állapítható meg – hasonlóan a Kttv. szabályaihoz – az ún. következményi károkkal kapcsolatban. (Például: gépkocsivezető beosztású szerződéses katona a KRESZ előzésre vonatkozó szabályainak¹⁴ megsértése miatt – önhibájából – közlekedési balesetet szenved, és a jármű megsérül. A gépjármű javítása több hetet vesz igénybe,

¹⁰ Uo. 184.

¹¹ Dr. Gáspárné Dr. Szokol Márta – Dr. Hanyu Henrietta – Dr. Kártyás Gábor: Új Munka Törvénykönyve. Az Mt., a Met., a Kjt., a Kttv. és egyéb munkajogi előírások átfogó, közérthető magyarázata esettanulmányokkal, on-line mintadokumentumokkal, ellenőrzőlistákkal. Fórum Média Kiadó Kft. 2014. novemberi állapot, 368. www.forum-media.hu (Letöltés időpontja: 2014. 11. 30.)

¹² Hjt. 168. §.

¹³ Dr. Halmos Szilvia – Dr. Petrovics Zoltán: i. m. 184.

¹⁴ A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet 34. §-a.

mivel külföldről kell beszerezni alkatrészeket. A honvédség azonban az autó kiesése miatt felmerült többletköltségeit – jogszerűen – nem háríthatja át az állomány tagjára.)

A BIZONYÍTÁSI KÖTELEZETTSÉG, MENTESÜLÉS, A FELELŐSSÉG MÉRTÉKE

A honvédséget terheli a bizonyítási kötelezettség a kár, a kötelességszegés felróhatósága, valamint az okozati összefüggés tekintetében.¹⁵

A kártérítési felelősség alóli mentesülés speciális esetéről akkor beszélünk az állomány tagja esetében, ha a kárt a műveleti területen történt szolgálatteljesítés során adott műveleti körülmények okozták, vagy a kár – mérlegelést lehetővé nem tevő – műveleti szükség következménye.¹⁶

A Hjt. gondatlan károkozás esetén lépcsőzetesen határozza meg a kártérítés mértékét. A kártérítés mértéke a károkozó 2 havi alapilletményét, vezetői pótlékra jogosító beosztásban lévő károkozó esetén 4 havi alapilletményét nem haladhatja meg.

A fentiekől eltérően a károkozó 4 havi, vezetői pótlékra jogosító beosztásban lévő károkozó 6 havi alapilletménye erejéig felel, ha a kárt:

- a honvédség gazdálkodására, személyügyi tevékenységére, az illetménybesorolásra, az anyagi-technikai eszközök kezelésére vonatkozó szabályok megsértésével,
- az ellenőrzési kötelezettsége elmulasztásával vagy hiányos teljesítésével, vagy
- hatósági jogkör gyakorlása során a jogszabályok megsértésével okozta.

*Fontos kiemelni, hogy a szándékos vagy súlyosan gondatlan károkozás esetén a károkozó a teljes kárt köteles megtéríteni.*¹⁷

FELELŐSSÉG A MEGŐRZÉSRE ÁTADOTT DOLGOKÉRT

*Az állomány tagja vétkességére tekintet nélkül a teljes kárt köteles megtéríteni a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány esetén, amelyeket állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel.*¹⁸

A megőrzési felelősségi szabályok – azonosan az Mt. és a Kttv. szabályaihoz – *csak az őrzött dologban bekövetkezett hiány* esetére alkalmazandók, vagyis a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban (például szerszám, termék, áru, anyag) bekövetkezett hiány esetén, amelyeket az állomány tagja állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel. Ilyen tárgy lehet jellemzően például a hivatali mobiltelefon, notebook, egyéb elektronikai eszközök. Ekkor az állomány tagja *vétkességére tekintet nélkül* a teljes kárt köteles megtéríteni. Lényeges, hogy a megőrzési felelősség kizárólag olyan munkáltatói vagyontárgyak tekintetében értelmezhető, amelyek a munkavégzés, illetve az őrzés során nem használnának el. Az állomány tagját a felhasználás céljából átvett dolog – például üzemanyag – tekintetében megőrzési felelősség nem terheli.¹⁹

¹⁵ Hjt. 164. § (2) bek.

¹⁶ A kártérítési felelősségről, valamint egyes meg nem térülő károk leírásának és törlésének szabályairól szóló 10/2013. (VIII. 12.) HM rendelet (a továbbiakban: R.) 22–25. §-ai.

¹⁷ Hjt. 165. §.

¹⁸ Hjt. 166. § (1) bek.

¹⁹ Dr. Gáspárné Dr. Szokol Márta – Dr. Hanyu Henrietta – Dr. Kártyás Gábor: i. m. 387.

A honvédség bizonyítja, hogy a megőrzési felelősséghez szükséges feltételek teljesültek, vagyis, hogy az állomány tagja a megőrzésében lévő, hiánnyal érintett dolgot

- visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel vette át,
- állandóan őrzetében tartja, kizárólagosan használja vagy kezeli, valamint
- jegyzék vagy elismervény alapján, aláírásával igazoltan vette át. Ehhez kapcsolódó további feltétel, hogy a dolog több munkavállaló részére megőrzés céljából történő átadásánál a jegyzéket vagy elismervényt valamennyi átvevő munkavállalónak alá kell írnia.

Itt kell utalni arra, hogy a pénztárost, a pénzkezelőt vagy értékezelőt a jegyzék vagy elismervény nélkül is terheli a felelősség az általa kezelt pénz, értékpapír és egyéb értéktárgy tekintetében.

Ugyancsak a honvédségnek kell bizonyítania a kár (jelen esetben hiány) bekövetkeztét és mértékét.²⁰

Mentesül az állomány tagja a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hiányt elháríthatatlan külső ok idézte elő, vagy a honvédség a biztonságos őrzés feltételeit nem biztosította. Ha a megőrzésre átadott dologban annak megrongálódása folytán keletkezett kár, az állomány tagja mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.²¹

FELELŐSSÉG A LETÁRHIÁNYÉRT

*A leltárhiány a kezelésre szabályszerűen átadott és átvett anyagban, áruban (a továbbiakban: leltári készletben) ismeretlen okból keletkezett, a természetes mennyiségi csökkenéssel és a kezeléssel járó veszteség mértékét meghaladó hiány.*²²

A leltárfelelősség voltaképpen a megőrzési felelősség speciális alakzata. Lényeges feltétel, hogy a hiány oka ismeretlen legyen. Amennyiben a hiány oka ismert (pl. a leltári készlet hatóság által feltárt betörés során tűnt el), leltárhiányról nem beszélhetünk.

Leltárhiányról csak olyan dolgok esetében beszélhetünk, amelyeket kezelésre vettek át. Nem tekinthetők ilyennek a munkatevékenység folytatásához szükséges, a honvédség által az állomány tagja részére rendelkezésre bocsátott eszközök (pl. szerszámok). Ezek hiánya esetén az állomány tagjának megőrzési vagy vétkességi felelőssége merülhet fel.²³ Azon anyagok körét, amelyek után természetes mennyiségi csökkenés, kezeléssel járó veszteség nem számolható el, a csökkenés és a veszteség alsó és felső határát a munkáltatói jogkört gyakorló határozza meg. Egy leltári időszakra a természetes mennyiségi csökkenés és a kezeléssel járó veszteség változó mértékben is megállapítható.

Bár a leltárhiányért való felelősséget, ahogy azt a fentiekben már ismertettem, a megőrzési (objektív) felelősség egyik sajátos eseteként szabályozzák, az érvényesítéséhez szükséges feltételek tekintetében a Hjt. – az általános kárfelelősségi szabályokhoz képest – eltérő elemeket épít be a felelősségi rendszerbe.

²⁰ Dávid Péter – Dr. Hazafi Zoltán – Dr. Magyar Éva – Dr. Sipos-Szabó Zsannett: A közszolgálati tisztviselői törvény magyarázata. ÁROP-2.2.5.-2008-0001 számú, Humán-erőforrásgazdálkodás a központi közigazgatásban kiemelt projekt. 2012. március 31., 297. http://magyaryprogram.kormany.hu/download/2/51/90000/01_20120331_A_Kttv_magyarázata_AROP225_online.pdf (Letöltés időpontja: 2014. 12. 01.)

²¹ Hjt. 166. § (6) bek.

²² Hjt. 171. § (1) bek.

²³ Dr. Gáspárné Dr. Szokol Márta – Dr. Hanyu Henrietta – Dr. Kártyás Gábor: i. m. 387.

Az eltérő szabályok a következők. Az állomány tagja vétkességére való tekintet nélkül felel a leltárhiányért, ha

- a) kinevezési okmánya szerint munkaköri feladata a leltári készlet kezelése,
- b) kinevezési okmánya mellékletét képező munkaköri leírása tartalmazza a leltárhiányért való felelősség megnevezését és mértékét, valamint a leltári készletnek azt a körét, amelyért felelősséggel tartozik,
- c) a leltári készlet szabályszerű átadása és átvétele megtörtént, és
- d) a leltárhiányt leltározási szabályzatban meghatározott leltározási rend szerint lebonyolított, a teljes leltári készletet érintő leltárfelvétel során állapítják meg.

Az állomány leltárfelelősségi megállapodást kötött tagja vétkességére való tekintet nélkül felel a leltárhiányért, ha

- a leltárfelelősségi megállapodás tartalmazza a leltárhiányért való felelősség megnevezését és mértékét, valamint a leltári készletnek azt a körét, amelyért felelősséggel tartozik, és
- fennállnak a c) és d) pont szerinti körülmények.

A Hjt. szerint leltárfelelősségi megállapodás köthető az állomány azon tagjával, akinek nem munkaköri feladata a leltári készlet kezelése. Az állomány tagja a teljes leltárhiányért felel, ha a leltári készletet állandóan egyedül kezeli. E körülményt a kinevezési okmány mellékletét képező munkaköri leírásban és a leltárfelelősségi megállapodásban rögzíteni kell.

A leltárhiányért a kinevezési okirata alapján felelős személy(ek), valamint a leltári készletet kezelő többi munkavállaló a leltárhiányért illetményük arányában felelnek. A leltárhiánnyal összefüggő kártérítési igény érvényesítésére, valamint a leltárhiányért fennálló felelősség helyébe lépő általános szabályok szerinti kártérítési felelősség megállapítására irányadó határidőket az R. határozza meg.²⁴

FELELŐSSÉG AZ ÁLLOMÁNY TAGJAINAK EGYÜTTES KÁROKOZÁSA ESETÉN

Együttes károkozás esetén a Hjt. szabályai szerint az állomány tagjai a kárt a vétkességük arányában, ha ez nem állapítható meg, közrehatásuk arányában, ha pedig a vétkesség vagy a közrehatás aránya nem állapítható meg, akkor egyenlő arányban viselik.²⁵ Az állomány tagjainak egyetemleges kötelezésére csak szándékos károkozás esetében van lehetőség. Az egyetemleges kötelezés az Mt. és a Kttv. szabályaihoz hasonlóan azt jelenti, hogy bármelyik munkavállaló a teljes kárért felel. Csak és kizárólag a honvédségtől függ, hogy él-e az egyetemleges marasztalás lehetőségével. Ha azonban ezzel a lehetőséggel él, és kötelezése alapján az egyik károkozó a kárt megtéríti, a másiktól – vagy a többi károkozótól – a honvédség már további kártérítést nem követelhet.

Amennyiben valamely károkozó a rászó résznél többet teljesített, a többlet erejéig történő megtérítést a Ptk. szabályai szerint követelheti a többi károkozótól, azonban a károkozók közötti jogvita a kártérítési alapeljárástól teljesen független.²⁶

²⁴ Hjt. 171. §.

²⁵ Hjt. 167. §.

²⁶ Dr. Miholics Tivadar: i. m. 222.

KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG, KÁRIGÉNY

A kártérítési felelősséget a munkáltatói jogkört gyakorló kártérítési eljárásban vagy egyszerűsített eljárásban kötelezvényvel állapítja meg. Egyszerűsített eljárásnak akkor van helye, ha az állomány tagja a kár okozását, a kártérítés jogalapját és mértékét elismeri, és a kár nem haladja meg az illetményalap összegének háromszorosát. A kötelezvény kártérítési felelősséget jogerősen megállapító határozatnak minősül.²⁷ *A honvédség a kártérítési felelősség megállapítása érdekében közvetlenül bírósághoz fordulhat, ha az állomány tagjának szolgálati viszonya a kártérítési eljárás jogerős befejezése előtt megszűnik.*²⁸

A kártérítési eljárás és az egyszerűsített eljárás rendjét, a kártérítés utólagos mérsékelésére, végrehajtásának elhalasztására és a részletfizetés engedélyezésére vonatkozó szabályokat az R. határozza meg. (Ezen előírások részletes ismertetésére azonban terjedelmi korlátok miatt jelen dolgozatomban nincs lehetőség.)

Az Mt., a Kttv., és a Hjt. a kárigény elévülése tekintetében azonos szabályozást tartalmaz: az általános elévülési idő 3 év, a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésére, illetve a személyiségi jog bűncselekménnyel történő megsértéséért járó sérelemdíj megfizetésére irányuló igény 5 év, ha pedig a büntethetőség elévülési ideje ennél hosszabb, ennek megfelelő idő.

A leltárfelelősség vonatkozásában is – közel – azonosak a szabályok. *Az R. szerint a leltárhiánnyal kapcsolatos kártérítési igényt a leltárhiány megállapítását követő 60 napos jogvesztő határidő alatt kell érvényesíteni.* Ha a kárigénnyel összefüggésben büntetőeljárás, szabálysértési vagy fegyelmi eljárás indult, e határidő 30 nap, és az az eljárás jogerős befejezéséről rendelkező határozat közlését követő napon kezdődik.²⁹

A KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG ÉS A FEGYELMI FELELŐSSÉG KAPCSOLATA

A jogi felelősség csoportján belül a kártérítési felelősségen kívüli további felelősségi forma a fegyelmi felelősség. Általánosságban elmondható, hogy a versenyszféra munkajogát szabályozó Mt. – kivéve a hátrányos jogkövetkezményekről és az írásbeli és szóbeli figyelmeztetésről szóló részt – nem rendelkezik a fegyelmi felelősségről, a Kttv. és a Hjt. azonban igen. A Kttv. szabályozása lehetőséget teremt a fegyelmi és kártérítési felelősség egy eljárásban történő elbírálására is és a kiszabott, vagyoni jellegű fegyelmi büntetés mellett párhuzamosan kártérítés kiszabására.

*A Hjt. szabályozása ettől teljesen eltér, mivel a fegyelmi felelősséget érvényre juttató fegyelmi eljárás keretében kiszabott fenyítés elsődleges célja a szolgálati rend és fegyelem védelme, az elkövető nevelése, valamint másoknak a fegyelemsértéstől történő visszatartása, elsődlegesen nem vagyoni hátrány alkalmazásával.*³⁰

²⁷ Hjt. 169. §.

²⁸ Hjt. 186. § (3) bek.

²⁹ R. 20. § (4) bek.

³⁰ Hjt. XIII. Fejezet fegyelmi felelősségről szóló 145–161. §-ai.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dávid Péter – Dr. Hazafi Zoltán – Dr. Magyar Éva – Dr. Sipos-Szabó Zsanett: *A közszolgálati tisztviselői törvény magyarázata. ÁROP-2.2.5.-2008-0001 számú, Humán-erőforrásgazdálkodás a központi közigazgatásban kiemelt projekt*, 2012. március 31. http://magyaryprogram.kormany.hu/download/2/51/90000/01_20120331_A_Kttv_magyarazata_AROP225_online.pdf
- Dr. Gáspárné Dr. Szokol Márta – Dr. Hanyu Henrietta – Dr. Kártyás Gábor: *Új Munka Törvénykönyve. Az Mt., a Met., a Kjt., a Kttv. és egyéb munkajogi előírások átfogó, közérthető magyarázata esettanulmányokkal, on-line mintadokumentumokkal, ellenőrzőlistákkal*. Fórum Média Kiadó Kft., 2014. novemberi állapot. www.forum-media.hu
- Dr. Halmos Szilvia – Dr. Petrovics Zoltán: *Munkajog*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatástudományi Kar, Budapest, 2014. ISBN 978-615-5305-88-7
- Dr. Miholics Tivadar: *Magyar munkajog*. I. kötet. UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kft., 1994, ISBN 963 8304 92 8.
- Dr. Szekendi Gyöngyvér: *A hivatásos és a szerződéses katonák jogállása. Jegyzet a közszolgálati humánszervező szakirányú továbbképzés Közszerzői jog II. című tantárgyához*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014, ISBN 978-615-5491-14-6. http://vtki.uni-nke.hu/uploads/media_items/a-hivatasos-es-a-szerzodeses-katonak-jogallasa.original.pdf

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

- A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200205.TV (Letöltés időpontja: 2015. július 15.)
- A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXIX. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100199.TV (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200001.TV (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény. http://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2013/03/uj_ptk_szov.html (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=A1100113.TV> (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500125 (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97500001.KPM (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)
- A kártérítési felelősségről, valamint egyes meg nem térülő károk leírásának és törlésének szabályairól szóló 10/2013. (VIII. 12.) HM rendelet. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300010.HM (Letöltés időpontja: 2015. 07. 15.)